

kongvokulturologiya madaniyashunoslik va tilshunoslik fanlari otaktik bogXUSUSIYA sifat komponenn yetarlicha tadqiq qilinmagan.

Til va madaniyat munosabatlarini ilk bora nemis olimi V.fon Gumbolt o bogXUSUSIYA sifat agicha ifoda etadi: "Inson tili unga predmet haqidagi maTumotni qay tarzda yetkazsa, shu bilan yashaydi. Har qanday til shaxs mansub bodlgan xalqni uning yashash tarzini ifoda yetadi".

M.M.Pokrovskiy, G.V.Stepanov, A. A. Potebnya, D.S.Lixachev va Y.M.Lotman, F.i.Busayev o agicha ifoda etadi: "Inson tili unga predmet haqidagi maTumotni qay tarzda yetkazsa, sh

O.M.Pokrovskiy, G.V.Stepanov, A. A. Potebnya, D.S.Lixachev va Y.M.Lotman, F.i.Busayev o'z tadqiqotlari samarasi o'laroq lingvokulturologiyani fan sifattomonidan olib borilgan.

SoM.Pokrovskiy, G.V.Stepanov, A. A. Potebnya, D.S.Lixachev va Y.M.Lotman, F.i.Busayev o'z tadqiqotlari samarasi o'laroq lingvokulturologiyani fan sifattomonidan olib borilgan.u bilan yashaydi. Har qanday til shaxs mansub bo'lgan xasemantik jihatdan diniy, afsonaviy,tarixiy, adabiyot bilan bog'liq, jo'g'rofiy va milliy konseptual sohalarga bo'lib tadqiq qilgan. Professor A.Mamatov iboralarning tarixiy-etimologik jihatdan turli yo'llar bilan shakllanganligiga to'xtaladi. Olimning fikricha frazeologik birliklar birinchidan, o'zbek voqeligi asosida shakllangan, ikkinchidan, qardosh va noqardosh tillardan o'zlashtirish va kalkalash yo'li bilan kirib kelgan frazeologizmlarni farqlanishini ta' kidlaydi.

Shavkat Rahmatullayev "Oanov, A. A. Po izohli frazeologik lug Y.M.Lotman, F.i.Busayev o'z tadqiqotlari samarasi o'laroq lingvokulturologiyani fan sifattomonidan olib borilga, shuningdek ot komponentli , sifat va ravish komponentli iboralarni ham tilga oladi.

Xitoylik tadqiqotchi YU Vang ingliz iboralarni sintaktik jihatdan sakkizta kategoriyaga ajratadi.⁷²

1) Sentence idioms. - Gap iboralar. Butter wouldnintaktik jihatdan sakkizta kategoriyaga ajratadi.gi ibor

2)Semi-sentence idioms.- Yarim gap iboralar. Take the bad with the good, keep a bady eye on smb/sth.

3)Verbal phrases.- Fes.- Yarim gap iboralar. Take the bad w

4)Prepositional phrases.- Predlogli brikmalar. By the dozen, in doubt.

5)Nominal idioms.- Nominal iboralar. Good faith, a golden handshake.

6)Adjective idioms.- Sifatli iboralar. Far and away, full of beans.

7)Word in pairs.- Juft sotli iboralar. Far and away, full of beans..t.d, keep a

8)Fixed similes.-Qatft sotli iboralar. Far and away, full of beans..t.d, keep a bady eye on smb

⁷² Sayidrahimova N., Qobulova U. Lingvokulturologiya - tilshunoslikning alohida sohasi // O'zbek tili va adabiyoti, 2015. - №4. - B. 87-91.

Internet manbalariga nazar tashlaydigan bo and away,oms and Phrases" kabi kop a bady eye on smb/sth. ibormarasi o'laroq lingvokulturologiyani fan sifattomonidan olib borilga, shuningdega doir barcha iboralar shu guruhga jamlangan. "Act one's age -yoshiga yarasha qiliq qilmoq", "golden age -oltin davr", "age out of something- yoshi o'tib qolmoq" yoki animal, clothes, colours, crime, death, life (hayvon, kiyim kechak, ranglar, jinoyat, o'lim, hayot) kabi ko'plab kategoriyalarga bo'lib, o'sha leksemaga doir iboralarni bir joyga jamlagan. Bunday yondashuv til o'rganuvchilarga o'ziga hos qulaylik yaratadi.

Frazeologizmlarni oa nazar tashlaydigan bo and away,oms and Phrases" kabi kop a bady eyl ilovalarda iboralar leksik kategoriya asosida taxlab chiqqan. Misol uchun "Age" yosh, leksemasiga doir barcha iboralar shu o'rinda sifat komponentli iboralarni grammatik tuzilishiga ko'ra qiyidagi guruhlarga bo'linadi.

1) Oddiy darajali sifat komponentli frazemalar. (young at heart, white lie, black market, a sunny smile, a cash cow)

2) Qiyosiy darajali sifat komponentli frazemalar.(Blood is thicker than water)

3) Ortirma darajali sifat komponentli frazemalar. (Your nearest and dearest)

4)Teng qiyoslangan sifat komponentli iboralar.(As gentle as a lamb, as tall as maypole)

5) Va bogyoslangan sifat komponentli iboralar.(As geniboralar.(Bright- eyed and bushy-tailed, alive and well)

ODDIY DARAJADAGI SIFAT KOMPONENTLI IBORALAR.

Ingliz tilidagi sifat komponentli iboralarni o(As geniboralar.(Bright- eyed and bushy-tailed, alive and well)sh cow)ategoriya asosida taxlab chiqqan. Missifatlovchi aniqlovchi sifatida namoyon bo'lishiga guvoh bo'ldik.⁷³

Oddiy darajadagi sifat komponentlaridan takib topgan frazemalarni tahlil qiladigan bo-tailed, alive and well)sh cow)ategoriya asosida taxlab chiqqan. Missifatlovchi aniqlovchi sifatida namlanilsa, o'zbek tilidagi "katta og'iz-og'zi katta" - iborasi soxta kibr havoli, maqtanishni yaxshi ko'radigan kishilarga nisbatan qo'llaniladi."Mexmonning qizarganini payqagan keksa boy, o'z xotinining katta og'iz va betamizligiga achchiqlanib, yuzini teskari burdi. Oybek. Qutlug' qon.

"An old chestnut" iborasi ilk bora 19 asrda Angliya va Amerikada mashxur boladigan bo-tailed, alive and well)sh cow)ategoriya asosida taxlab chiqqan. Missifatlovchi aniqlovchi sifatida namlanilsa, o'zbek tilidagi "katta og'iytilgan va zerikarli bo'lib qolgan hazil va hikoyalarga nisbatan ishlatiladi.

OAn old chestnut" iborasi ilk bora 19 asrda Angliya va Amerikada mashxur boladigan bo-tailed, alive and well)sh cow)ategoriya asosida taxlab chiqqan. Missifatlovchi aniqlovchi sk xalqining ogt" iborasi ilk bora 19 asrda Angliya va Amerikada mashxur boladigan bo-tailed, alive and well)sh cow)ategoriya asosida eski gapni ishlatishga majbur bo'lib."

⁷³ Safarov Sh. Semantika. - Toshkent: "O'zbekiston milliy yensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2013;

"Thick skin" - "Terisi qalin" uncha- muncha gap kor qilmaydigan, beti qattiq.

I don't worry about what he says- I have a very thick skin. Menga uning nima deganlari qiziq yemas- mening terim juda qalin.

"Thin skin" - "Terisi yupqa" uncha -muncha gapni ko'ck skin. Menga uning nima deganlari qiziq yemas- mening terim juda qalin.ya asosida tanaqa tering yuqa bo'lsa siyosat olamida tirik qola olmaysan.

"A blind alley" - "Boshi berk koha -muncha gapni ko'ck skin. Menga uning nima deganlari qiziq yemas- mening terim juda qalin.ya asosida tanaqa tering yuqa bo'lsa siyosat olamida tirik qola olmaysaill have to realize that this is a blind alley and that they need to rethink their own strategies. Ertami kechmi ular boshi berk ko'chada ekanligini anglashi va o'z strategiyalarini qayta ko'rib chiqishlari kerak.

QIYOSIY DARAJADAGI SIFAT KOMPONENTLI IBORALAR.

Ingliz tilida qiyosiy darajali sifatlardan tarkib topgan iboralarni tahlil qilarkanmiz ularning os- mening terim juda qalin.ya asosida tanaqa tering yuqa bo'lsa siyosat olamida tirik qola olmaysaill have to realize that this is a blind alley and that shlatilgan bo'lib so'zma-so'z " qon suvdan quyuroq" deb tarjima qilinadi. Ingliz millatiga mansub kishilar oilaviy rishtalar boshqa munosabatlardan ustunligini ko'rsatuvchi mazkur iboraning o'zbek tilidagi ekvivalenti sifatida "et bilan tirnoq", "etni tirnoqdan ajratib bo'lmas" iborasi o'z nutqimizda ko'p bora uchraydi. Morfologik jihatdan turli so'z turkumlaridan tuzilgan bo'lsada, semantic jihatdan bir ma'noni ifodalaydi. Qondoshlik, jigarchilik, bir ota-onaning farzandlari o'rtasidagi mehr-muhabbat rishtalari o'zbek millatida qanchalik qadrlansa, ingliz madaniyashunosligida ham o'ziga xos o'rni borligini ushbu ibora misolida anglashimiz mumkin. "The pen is mightier than the sword" iborasi ilk marotaba 1839 yilda ingliz yozuvchisi Edvard Bulver tomonidan yozilgan metonimik gap bo'lib "so'z qilichdan kuchliroq" yani so'z qudrati har qanday quroli kuchlardan kuchli yekanligini ko'rsatish uchun qo'llaniladi.O'zbek xalqining "Tig' yarasi bitadi,ammo til yarasi bitmaydi" maqoli, Abdulla Oripovning "Temur tig'i yetmagan joyni qalam bilan oldi Alisher" misralarida ham so'zning , qalamning qanchalik kuchli qurol ekanligini tasvir etgan. Kimningdir harakatini qo'llab quvvatlash, omad tillash maqsadida aytiladigan "More power to your elbow!" mos ravishda "bilaginga kuch-quvvat!" frazeologik birlikdan foydalanamiz. Omin, bellingga quvvat, bilaginga kuch, yuragingga o't bersin, Oллоhu Akbar!

ORTIRMA DARAJADAGI SIFAT KOMPONENTLI IBORALAR

Ingliz tilidagi iboralarni o'PONENTLI IBORALAR kibi topgan iboralarni tahlil qilarkantopgan frazeologik birliklar juda kam ekanligiga guvoh bo'a tering yuqa bo'lsa siyosat olamida tirik qola olmaysaill have to realize lsada , haliyam o'z samarasini beradigan hiylalarga nisbatan ishlatiladigan ushbu iboraning o'zbekcha muqobili sifatida " eski nayranglar" frazemasini qo'llaymiz. "B e your own worst enemy"- " o'z -o'ziga dushman bo'lmoq" Tovusning go'zalligi o'zining dushman. Bu gapda tovusning go'zalligi ko'p hollarda unga ziyon etkazishiga olib kelishi nazarda tutilgan. "The best (or greatest) thing since sliced bread" bu ibora ilk bora 1950 yillarda yarim kesilib qadoqlangan nonlarni reklama

qilishda ,asl maiboralarni oPONENTLI IBORALARArkib topgan iboralarni tahlil qilarkantopgan frazeologik birliklar juda kam ekanligiga guvoh bo'ldik . "Then ma'noda haqiqiy yoki kinoyali ta'rifni ifodalaydi. Eng yaqin qarindoshlar va do'stlarga nisbatan "Your nearest and dearest" iborasi mavjud ir. It's a small gathering-we're inviting only a dozen or so of our nearest and dearest. Bu kichkina yig'in, biz bor yo'g'i o'ntacha eng yaqin qadrdonlarimizni taklif qilganmiz.

TENG QIYOSLANGAN SIFAT KOMPONENTLI IBORALAR.

As....as (dek, day, kabi)bogNENTLI IBORALAR.ARkib topgan iboralarni tahlil qilarkantopgan frazeologik birliklar juda kam ekanligiga guvoh bo'ldik . ekanligini tahlillar natijasida ma'lum bo'ldi. Quyida keltirilgan so'z birikmalari o'z ma'nosini yoqotib, ko'chma ma'no hisobiga turg'un birikmaga aylangan. Ingliz tilidagi komparativ frazeologik birliklar sifat komponentli iboralarning eng katta qismini tashkil qiladi. Qiyosiy darajadagi sifat komponentli iboralarda ot ko'p hollarda ko'plikda ishlatiladi strong as horses. Teng bog'langan qiyosiy iboralar as, bog'lovchisi bilan boshlanishi, yoki aksincha birinchi as tushib qolishi mumkin, lekin ikkinchi as gapda qo'llanilishi shart: proud as a peacock-tovusday mag'rur.

ENGLISH Oy, ka

As sly as a fox Tulkidek ayyor

As stubborn as a mule Eshakdek qaysar

As hungry as a bear BoEshakdek q

As free as a bird Qushday erkin

As white as ghost Arvohdek oqarib ketmoq

As gentle as a lamb Qohdek oqarib ketmo

As hard as stone Toshdek qattiq

As hard as nails Mixdek mustahkam

As tall as a maypole Terakdek uzun

As light as a feather Patdek yengil

As timid as a hare Quyon yurak, quyondek jurasiz

As mad as a hornet Itdek quturgan

Semantik jihatdan bir xil bourganuyondek jurasizb topgan iboralarni tahlil qilarkantopgan frazeologik birliklar juda kam ekanligiga guvoh bo'ldik . e

"AND" BOG'jihatdan bir xil bourganuyondek jurasizb topgan iboral

Juft sifatlardan tarkib topgan "cheap and cheerful" birikmasi arzon va sifatli, "cheap and nasty"- sifasiz va narxi past boanligiga guvoh bo'ldik . ekanligindi.(Bright-eyed and bushy-tailed, hale and hearty, rough and ready, far and wide) kabi bir qator juft sifatli iboralar mavjud bo'lib og'zaki va yozma nutqda keng miqiyosda qo'llaniladi.

XULOSA

Tadqiqot jarayonida ingliz va o"cheap and cheerful" birikmasi arzon va sifatli, "cheap and nasty"- sifasiz va narxi past bo'lgan narsalarga nisbatan ishlatiladi.(Bright-eyed and bushy-tailed,iz va o'zbek millatlari bir-biridan farq qilishiga qaramay, sifatlardan tarkib

topgan iboralarning magliz va o"cheap and cheerful" birikmasi arzon va sifatli, "cheap and nasty"- sifasiz va narxi past bo'lgan narsalarga nisbatan ishlatiladi.(Bright-eyed andridan tanlab olingan idiomatic iboralar lisoniy-madaniy mazmuni asoslab berildi.

REFERENCES:

1. Gumbolt V. Fon. Языкumbolt V. Fon. magliz va o"
2. Sayidrahimova N., Qobulova U. Lingvokulturologiya - tilshunoslikning alohida sohasi // Onasty"- sifasiz vaiyoti, 2015. - lgan narsalarga
3. Safarov Sh. Semantika. - Toshkent: "Okulturologiya - tilshunoslikning alohida sohasi // Onasty"- sifasiz vaiyoti, 2015. - №4. - B. 87-91. nisbatan ishlatiladi.(Bright-eyed andridan tanlab olingan idiomatic iboralar lisoniy-015; Mahmudov N. Olamning lisoniy manzarasi va so'z o'zlashtirish // O'zbek tili va adabiyoti. -Toshkent, 2015. - №3. - B. 3-12; Mahmudov N. Tilning mukammal tadqiqi yo'llarini izlab... // O'zbek tili va adabiyoti. - Toshkent, 2012. - №5. - B. 3-16; Usmanova Sh. Tarjimaning lingvomadaniy aspektlari. - Toshkent: ToshDS'HI, 2017. - 254 b.
4. Rahmatullayev Sh. Oa. - Toshkent: "Okulturologiya - tilshunoslikning alohida sohasi // Onasty"- sifasiz vaiyoti, 2015. - №4. - B. 87-91. nisbatan ishlatila
6. Abdugaffor Mamatov professor "Frazeologik birliklar tahlili: lingvokulturologik yondashuv."
7. Toggaffor Mamatov professor "Frazeologik birliklar tahlili: lingvokulturolo
9. You Wang "A Contrastive Research on the Definitions and Categories of Chinese and english Idioms." Advances in Social Science, educational and Humanities Research, volume 554.
10. Richard A. Spears. Ph.D NTCrch on the Definitions and Categ

ARSLONQUYRUQ O`SIMLIGINING MORFOLOGIYATI, KIMYOVIY TARKIBI VA TIBBIYOTDA QO`LLANILISHI

Sayramov Fayzullo Baratjon o`g`li

Qodirjonova Rohilaxon Bahtiyorjon qizi

Farg`ona Davlat Universiteti talabalari

Annotatsiya: *Ushbu maqolada arslonquyruq o`simligining morfologiyasi, tarqalish ekologiyasi, agrotexnik tadbirlar, xom-ashyo tayyorlanishi va uning sifati, tibbiyotda va xalq tabobatida qo`llanilishi, kimyoviy tarkibi va o`simlikdan foydalanish to`g`risida tavsiyalar yoritib berilgan. Xozirgi kunda an'anaviy tibbiyot (xalq tabobati) xalq zakovati bilan sugorilgan juda boy va ulkan tajriba bilimlar majmuasidir. U ilmiy (rasmiy) tibbiyotni yangi, samarali dorivor preparatlar bilan boyituvchi bitmas tuganmas manbadir. Xalq tabobatining bu soxadagi qimmat, tutgan orni bebahodir. Buning uchun misol tariqasida hozirgi zamon tibbiyotida qollaniladigan shifobaxsh osimliklarni kopchiligi oz vaqtida xalq tabobati dorivor vositalar xazinasidan olinganligini yoki hozirgi zamon ilmiy tibbiyotining ozi xalq tabobati asosida taraqqiy etganini eslash kifoyadir*

**Kalit so`zlar:** *arslonquyruq o`simligi, diterpen spirt lagoxilin, efir moyi, oshlovchi moddalar organik kislotalar, karotin, filoxinonlar, askorbin kislotasi, aminstaxidri, kalsiy.*

Besh bo`lakli arslonquyruq — *Leonurus quinquelobatus Gilib.* (*Leonurus villosus Desf.*) va oddiy arslonquyruq — *Leonurus cardiaca L.*, yasnotkadoshlar — *Lamiaceae* (labguldoshlar — *Labiatae*) oilasiga kiradi. Ko`p yillik, bo`yi 50—150 (ba`zan 200) sm ga yetadigan o`t o`simlik. Poyasi bir nechta, to`rt qirrali, tik o`suvchi, shoxlangan. Bargi oddiy, panjasimon besh bo`lakli, yuqoridagilari uch bo`lakli bo`lib, poyada bandi bilan qarama-qarshi joylashgan. Gullari besh bo`lakli, ikki labli, poyaning yuqori qismidagi barglar qo`ltig`ida halqa shaklida o`rnashib, boshqosimon to`pgul hosil qiladi. Mevasi uch qirrali, to`q jigarrang, 4 ta yong`oqchadan tashkil topgan. Iyun oyidan sentabrgacha gullaydi.

O`simlikning tarqalishi. O`simlik faqat O`zbekistonda (asosan Samarqand viloyatida) va Shimoliy Tojikistonda tarqalgan. Chalacho`l va cho`l tekisliklarida, tog` yonbag`irlarida o`sadi. O`simlikning tabiiy zahiralardan xom-ashyoni ko`p tayyorlash hisobiga uning butazorlari tobora kamayishi kuzatilib, madaniy plantatsiyalarini tashkil etish zaruriyati tug`ilmoqda.

O`simlikning boshqa turlari ham tibbiyotda ishlatish uchun yaroqli. Masalan, O`rta Osiyoda o`sadigan *Lagochilus setulosus Vved.*, *L. gypsaceus Vved.* va boshqalar.

Agrotexnik tadbirlar. O`simlik ekish uchun ajratilgan maydon noyabr oyida 25 sm.gacha chuqurlikda shudgor qilinadi. Och, unumsiz bo`ztuproqli yerlarning har gektariga 50 tonnadan go`ng va 100 kg.gacha fosfor solinadi. Bahorda dala molalanib, tekislanadi. Odatda mart-aprelda sabzavot ekiladigan uskunada gektariga 5-6 kg hisobiga urug` ekiladi. Urug` bir tekisda tushishi uchun unga 1/5 miqdorida qum yoki boshka to`ldirgich modda